

ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Διὰ μὲν τὰς Ἀθήνας Δραχ. ν. 6
Διὰ δὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἐπαρχίας 7
Διὰ δὲ τὸ Ἐξωτερικόν φράγκα χρυσ. 8
Διὰ δὲ τοὺς ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ τῆς Ἀνατολῆς
μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν 10
Οὐδεμία πληρωμὴ γίνεται ἄνευ ἀποδείξεως.
Πᾶσα δὲ ἀπόδειξις πληρωμῆς πρέπει νὰ ᾖ ἐντυπος καὶ νὰ
φέρῃ τὴν φραγίδα καὶ τὴν Ὑπογραφὴν τῆς Διευθύνσεως.

Συντάσσεται ὑφ' οὗ καὶ ἀνέκαθεν δρουν.

Ἐπιστολαί, ὡς καὶ πᾶν ἔγγραφον, ἐπιγράφονται

**Πρὸς τὴν Σύνοταξιν τῆς Θεολογικῆς
ἐφημερίδος «Σιών» εἰς Ἀθήνας.**

Ἐκδίδεται τετράκις τοῦ μηνός.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῇ Διευθύνσει τῆς Θεολογικῆς ἐφημερίδος
Σιών (Παρὰ τῇ Ἀγ. Εἰρήνῃ, ὁδ. Καρόνη, ἀριθ. 7)

Ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ Ἐξωτερικῷ παρὰ τοῖς κ. κ. ἀν-
ταποκριταῖς αὐτῆς.

Διατρίβαι σύντομοι καὶ σύμφωνοι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐφη-
μερίδος γίνονται δικά τῳ καταχωρήσιν.

«Καθεύδοντες διατελοῖτε ἂν, εἰ μὴ τινα ἄλλον
ὁ Θεὸς ἐπιπέμψῃ κηδόμενος ὑμῶν»
Σωκράτης.

«Ἦξει ἐκ ΣΙΩΝ ὁ ρυόμενος . . . ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται
νόμος, καὶ κρινεῖ ἀνά μέσον τῶν ἐθνῶν»
Ἡσαΐας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΖ΄

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ.

Ἱεροσόλυμα 17 Ἀπριλίου 1888.

Κύριε Διευθυντὰ τῆς «Σιών»,

Ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐπιστολῇ μου ὑπεσχέθην νὰ
περιγράψω τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ, ἡτοῦ τοῦ
τόπου τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ κατόπιν ὅπως τῆς τελετῆς, ἥτις ἐλαβε
χώραν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν σή-
μερον Κυριακὴν τῶν Βαΐων, πρέπει νὰ ἀναβάλω τὴν
περιγραφὴν τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ εἰς ἐπομένην ἐπι-
στολὴν, καὶ νὰ περιγράψω ἐν ὀλίγοις, ὡς ἄξιον λό-
γου, τὰ ἐκτάκτως λαμβάνοντα χώραν ἐν τῷ Ναῷ
τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Βαΐων.

Χθὲς, σάββατον τοῦ ἁγίου Ἀλζάρου, μετὰ μεση-
μέριον, εἰδοποιήθημεν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀρχιεπισκόπου, ὅτι
περὶ τὰς 5 μ. μ. οφείλομεν νὰ ὦμεν ἑτοιμοὶ πάντες
οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Ἀρχιμανδρίται, ὅπως συνοδεύ-
σωμεν τὸν Πατριάρχην εἰς τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου
Τάφου, μέλλοντα νὰ κατεβῇ, ἵνα μετὰ τοῦ ἱεροῦ
Κλήρου ἐπιτελέσῃ τὰ τοῦ Ἐσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς
τῶν Βαΐων. Συγχρόνως δὲ καὶ εἰδικοί ὑπηρεταὶ βα-
σοφόροι προσήνεγκον ἡμῖν κλάδον φοίνικος, λευκὸν
καὶ τεχνικῶς πεπλεγμένον, ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς
τὴν τελετὴν, ἥτις ἐμελλε νὰ γείνῃ τὴν σήμερον μετὰ
τὴν Λειτουργίαν. Ὄντως, τὴν ὀρισμένην ὥραν τῆς
χθὲς μ. μ. παρευρέθη καὶ ἐγὼ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰ-
θούσῃ τοῦ Πατριαρχείου, ἔνθα καὶ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς
καὶ Ἀρχιμανδρίται ἦσαν συνηθροισμένοι. Ὁ Πατρι-
άρχης ἐξῆλθεν ἐκ τῆς εἰσόδου τῆς Μ. Πατριαρχικῆς
αἰθούσης, περιβεβλημένος ἐνδύματα λαμπρά, καὶ φέ-
ρων ἀπλωρημένον ἐκ τοῦ τραχήλου πολυτιμότεον
Ἐγκόλπιον, εἰκονίζον τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον τοῦ Πα-
ναγίου Τάφου. Ἐμπροσθεν τοῦ Πατριάρχου προη-
γήθη Σταυρὸς ἱκανοῦ μεγέθους, καὶ μετὰ τὸν Πα-
τριάρχην ἠκολούθησαν Ἀρχιερεῖς καὶ Ἀρχιμαν-
δρίται, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ βαθμοῦ καὶ τῶν πρε-
σβεϊῶν τῆς χειροτονίας ἐκάστου.

Ἀργῶ τῷ βήματι καὶ σεμνοπρεπεῖ σχήματι ἐπο-
ρεύθημεν μετὰ τοῦ Πατριάρχου διὰ τῆς δημοσίας
ὁδοῦ εἰς τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Τάφου, κρουομένων
τῶν κωδῶνων τοῦ μεγάλου κωδωνοσασίου τοῦ Ναοῦ.
Ἀπερίγραπτος ἦτο ἡ συγκίνησις, ἥτις μὲ εἶχε κατα-
λάβει ἐπὶ τῇ εὐλαβείᾳ, μετ' ἧς ἠτένιζον εἰς τὸ πρόσω-
πον τοῦ Πατριάρχου καὶ ἡμῶν οἱ παρατυχόντες
εὐσεβεῖς Χριστιανοί, ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου μέχρι τοῦ

Ναοῦ, πέντε περίπου λεπτά τῆς ὥρας διαρκούσης
τῆς ἐκτάκτου ταύτης πορείας, ἥτις μόνον εἰς μεγά-
λας ἑορτάς λαμβάνει ἐκάστοτε χώραν.

Καταβάντες εἰς τὴν ἁγίαν Αὐλὴν, εἶδομεν ἡνεωγ-
μένην καὶ κατὰ τὰς δύο πτυχὰς τὴν μεγάλην Εἰσ-
όδον τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ λαμπάδας
παρὰ τῇ εἰσόδῳ ἀνημμένας καὶ θυμιατήρια μετὰ
Ἱερῶν καὶ Διακόνων ἀναμενόντων, ἵνα προῦπαντή-
σωσι τὸν ἔξοχον τῆς Σιώνιτιδος Ἐκκλησίας λειτουρ-
γὸν καὶ κυβερνήτην μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸν ἀνωτέ-
ρου καὶ κατωτέρου Κλήρου. Ἐπλησιάσαμεν, τέλος,
καὶ εἰσῆλθον ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ, διὰ Διάκονοι
ἀναμένοντες περιέβαλον τὸν Πατριάρχην πολυτελέ-
στατον ἱερὸν μανδύαν· ἐπὶ δὲ περίπου βήματα προ-
χωρήσαντες εἴχομεν ἐνώπιον ἡμῶν τὸ ἱερὸν προσκύ-
νημα τῆς Ἀποκαθλώσεως τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπερ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 370 φύλλῳ
τῆς «Σιών» περιεγράψαμεν. Ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ προσ-
κυνηματος ἐξηπλοῦτο πολὺ τιμὸς τάπης, ἐπὶ τοῦ
ὁποῦ γονυπετήσας ὁ Πατριάρχης προσεκύνησε τὴν
πλάκα, τὴν καλύπτουσαν τὸν ἱερὸν βράχον, ἐπὶ τοῦ
ὁποῦ, ὡς ἄλλοτε εἶπομεν, ἐξηπλώθη γυνὸν τὸ
σῶμα τοῦ ἀποκαθλωθέντος Ἰησοῦ, ὅπως λάβῃ τὰ
πρὸς ταφὴν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις νενομισμένα ὑπὸ
τῶν κεκρυμμένων αὐτοῦ μαθητῶν Ἰωσήφ καὶ Νικο-
δήμου. Τὸν Πατριάρχην ἠκολούθησαν καὶ οἱ λοι-
ποὶ Ἀρχιερεῖς, κλινάντες γόνυ ἐπὶ τοῦ τάπητος, καὶ
ἀσπασθέντες τὸ ἱερὸν προσκύνημα.

Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Ἀποκαθλώσεως προχωρήσαντες
βορειοδυτικῶς ἕστημεν ἐνώπιον τοῦ Κουβούκλιου τοῦ
Παναγίου Τάφου· ὁ Πατριάρχης εἰσῆλθε μόνος εἰς τὸ
ἱερὸν Κουβούκλιον, καὶ ἡσπάσατο τὸν Τάφον τοῦ Σω-
τῆρος· ἀκολούθως δὲ καὶ εἰς ἕκαστος ἐξ ἡμῶν, Ἀρχιε-
ρεῖς καὶ Ἀρχιμανδρίται, μέχρι τοῦ τελευταίου. Μετὰ
δὲ τὸ προσκύνημα πάντες, ἡγουμένου τοῦ Πατριάρ-
χου, εἰσῆλθον εἰς τὸ Κῶδικον, ἔνθα εὐλογῆσας ὁ
Πατριάρχης ἀνῆλθεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον,
ψάλλοντος τοῦ χοροῦ σεμνοπρεπεῶς «Εἰς πολλὰ ἔτη,
Δέσποτα». Πάντες δὲ ἡμεῖς κατὰ σειράν διερχόμενοι
ἐνώπιον τοῦ θρόνου, ἐποιούμεν σχῆμα εὐλαβείας πρὸς
τὸν Πατριάρχην, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα.

Ἡ τελετὴ τοῦ Ἐσπερινοῦ ἤρξατο διὰ τοῦ κανο-
νικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἀνα-
γινώσκοντος τοῦ Πατριάρχου ἀργῶς καὶ σεμνοπρεπεῶς,
καὶ ψαλλόντων τῶν δύο χορῶν μετὰ μέλους σοβα-
ροῦ καὶ φωνῆς ἐξαιρετικῶς τονισμένης, ὅπως τὰ
ῥέοντα ἀκούωνται εἰς τοὺς Χριστιανούς, τοὺς πλη-
ροῦντας τὰς εὐρεῖας ἐκτάσεις τοῦ Καθολικοῦ. Κατὰ
τὴν εἰσόδον τοῦ Ἐσπερινοῦ πάντες οἱ Ἀρχιμανδρί-
ται, ὡς καὶ οἱ παρατυχόντες ἐκ διαφόρων μερῶν Ἱε-

ρεῖς καὶ Διάκονοι, περιβεβλημένοι λαμπρὰς ἱερὰς στο-
λάς, ἐξῆλθον κατὰ τάξιν, καὶ ἔψαλαν τὸν ὕμνον «Ὡς
ἰλαρὸν κλπ.» μετὰ τοῦ Πατριάρχου. Ἡ τελετὴ
τοῦ Ἐσπερινοῦ ἐπερατώθη, καὶ ὁ Πατριάρχης εἰσελ-
θὼν εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἀπεξεδύθη τὸν ἱερὸν μανδύαν·
εἶτα, ἡγουμένου αὐτοῦ, ἀνέβημεν τὴν κλίμακα τοῦ
φρικτοῦ Γολγοθᾶ, καὶ προσκυνήσαντες τὸν τόπον, ἐν
ᾧ ἐπήχθη ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, κατήλθον, καὶ
ἐπορεύθημεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον κατὰ τὴν αὐτὴν
ἀπαρράλλκτως τάξιν, ἣν περιεγράψαμεν.

Σήμερον τὴν πρωῒαν μετὰ τὸ πέραν τῆς Ἀκολου-
θίας τοῦ Ὁρόρου ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Ἐξωτερικοῦ αἰθούσῃ
τοῦ Πατριαρχείου, κατέβημεν καὶ αὖθις Πατριάρ-
χης, Ἀρχιερεῖς καὶ Ἀρχιμανδρίται, κατὰ τὴν αὐτὴν
τάξιν, εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἔνθα ἐπετελέ-
σαμεν τὴν ἱερὰν Λειτουργίαν· ὁ Πατριάρχης ἡγήτο
τῆς τελετῆς· οἱ λοιποὶ Ἀρχιερεῖς ἦσαν συλλειτουργ-
γοί. Ἀρχιμανδρίται δὲ καὶ ἄλλοι παρεπιδημοῦντες
Κληρικοὶ ἔλαβον μέρος ἐν τῇ ἱερᾷ Λειτουργίᾳ, ἥ-
τις ἐγένετο λίαν μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιβάλλουσα.
Τὰ ἱερὰ ἄμψια, ἃ περιεβαλόμεθα Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱε-
ρεῖς, καὶ ἰδίως ἡ ἀρχιερατικὴ στολὴ τοῦ Πατριάρχου,
ἦσαν τῇ ἀληθείᾳ λαμπρότατα καὶ πολὺ τιμα, δικαιο-
λογούντα τὴν ἰδέαν, ἥτις ἀνέκαθεν ἐπικρατεῖ, ὅτι
τὸ Σκευοφυλάκιον τοῦ Παναγίου Τάφου ἀποθησαυ-
ρίζει πλοῦτον ἱερῶν ἀμψίων καὶ κατὰ ποσότητα,
καὶ κατὰ ποιότητα.

Μετὰ τὸ πέραν τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας ἔλαβε χώ-
ραν ἡ κεκανονισμένη Λιτανεία ὡς ἑξῆς· Ἀπαντες οἱ
παρευρεθέντες Κληρικοὶ Ὁρθόδοξοι ἐν Ἱεροσολύμοις,
παντὸς ἔθνους καὶ γλώσσης, προσῆλθον καὶ περιεβλή-
θησαν ἱερὰς στολάς ἐν τῷ ἁγίῳ Βήματι τοῦ Καθολι-
κοῦ. Ὁ Πατριάρχης διέταξε νὰ ἐξέλθωσι καὶ τε-
θῶσι κατὰ σειράν εἰς δύο σίχους ἐντὸς τοῦ χοροῦ τοῦ
Καθολικοῦ, καὶ μέχρι τοῦ ἱεροῦ Κουβούκλιου τοῦ Πα-
ναγίου Τάφου. Μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ Διακό-
νους ἐξῆλθον καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, ὅτε ὁ Πατριάρχης,
ἱστάμενος ἔμπροσθεν τῆς μεγάλης Ἀγίας Τραπέζης,
ἤρξατο ψάλλον τὸν πρῶτον ὕμνον, ὃν ἠκολούθησαν
καὶ οἱ ἔξωθεν δύο χοροί. Ὁ Πατριάρχης ἐξῆλθε τοῦ
ἱεροῦ Βήματος, καὶ εὐθὺς σύμπας ὁ Κλήρος ἤρξατο
κινούμενος βραδεῖ τῷ βήματι πρὸς τὰ ἑμπρός· ἡ ψαλ-
μοδία ἦτο κεκανονισμένη, οἷον εἰς ῥυθμίζουσα τὸ βῆμα
τῆς ἱερᾶς πομπῆς· ἐξῆλθον, τέλος, τοῦ χοροῦ τοῦ
Καθολικοῦ, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ἀμφιθεατρικὸν
κύκλον, ἐν τῷ μέσω τοῦ ὁποῦ ἱσταται τὸ ἱερὸν
Κουβούκλιον τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἐκείθεν διαφό-
ρους λαβόντες διευθύνσεις ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀνα-
στάσεως, πάντων ἡμῶν βασταζόντων κλάδους φοίνι-
κων, κατελήξαμεν καὶ αὖθις εἰς τὸν ἀμφιθεατρι-

κόν κύκλον τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἐκεῖ περὶ τὸν πολυ-
ύμνητον Τάφον τοῦ Σωτῆρος τρεῖς περιήλθομεν,
φάλλοντες τὰ τὴν κοινὴν Ἀνάστασιν προδιατυπού-
μενα· καὶ οὕτω ἐπαυλήθημεν εἰς τὸν χορὸν τοῦ Κα-
θολικοῦ.

Ἀδυνατῶ τῇ ἀληθείᾳ νὰ περιγράψω τὴν συγκί-
νησιν, ἥτις μεμιγμένη χαρὰς μὲ εἶχε καταλάβει
κατὰ τὴν ἑκτακτον ταύτην ἱερὰν περιοδείαν ἐντὸς
τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον,
τὸ φέρον τὸν ὀλίγον διὰ τὸν κόσμον Τάφον τοῦ Σω-
τῆρος, ἦτο ἐκτάκτως διακεκοσμημένον ὑπὸ πάντων
τῶν Χριστιανικῶν ἐθνῶν διὰ πληθὺς κανδηλῶν καὶ
λαμπάδων κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἱερᾶς Λιτανείας· πάν-
των δὲ τῶν ἐθνῶν τούτων τὰ βλέμματα ἐκ διαφορῶν
μερῶν τοῦ ἀμφιθεατρικοῦ κύκλου ἦσαν ἐστραμμένα
μετὰ περιεργείας πρὸς ἡμᾶς, οἷον εἰ ἀναγνωρίζοντα
καὶ ἀνομολογούντα, ὅτι οἱ λειτουργοὶ τῆς κατ' ἐξο-
χὴν μητρὸς τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, λέγω τῆς
Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, λιτανεύουσι. Χι-
λιάδες δὲ πιστῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων, καὶ πρὸ πάν-
των Ῥώσων, φέροντες ἑκαστος ἀνὰ χεῖρα κλάδον
φοίνικος, ἠκολούθουν τὴν ἱερὰν Λιτανείαν μετὰ με-
γάλης εὐλαθείας καὶ σεβασμοῦ, ἀτενίζοντες ἄπαντες
εἰς τὸ μικρὸν μὲν τὸ σχῆμα, μέγα δὲ, μέγιστον τὴν
ἀξίαν ἱερὸν Κουβούκλιον, τὸ περιέχον τὸν Τάφον τοῦ
Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅποια συγκίνησις!
ὅποια εὐτυχὴς ὥρα διὰ πάντας ἡμᾶς, οὓς κατη-
ξίωσεν ὁ Θεὸς νὰ ἐξυμνήσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ
τόπῳ, ἐν ᾧ ἡ ἄπειρος αὐτοῦ συγκατάθεσις ἐπετέ-
λεσε τὰ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ
ἀνθρώπου γένους.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἱερᾶς Λιτανείας ἀπεκδυθέντες
τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἐξήλθομεν κατὰ τὴν τάξιν, ἣν περι-
εγράψαμεν, τοῦ ναοῦ, Πατριάρχης, Ἀρχιερεῖς καὶ Ἀρ-
χιμανδρίται, πορευόμενοι εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἐνθα
ἦσαν παρεσκευασμένα τὰ πρὸς ὑποδοχὴν. Ἐγὼ ὅμως
εὐθὺς ὡς ἐξήλθον τοῦ Ναοῦ, ἐπέστρεψα καὶ πάλιν,
ἵνα περιεργασθῶ τὴν Λιτανείαν τῶν ἄλλων Χριστι-
ανικῶν ἐθνῶν, ἥτις ἔμελλε νὰ λάβῃ χώραν κατ' ἀ-
πομίμησιν ἡμῶν, καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς κινήσεις καὶ
διευθύνσεις ἐντὸς τοῦ εὐρυτάτου χώρου τῆς μεγάλης
Βασιλικῆς.

Ὅντως, εἰσελθὼν εἰς τὸν χορὸν τοῦ Καθολικοῦ,
ἀνέβην (καίπερ ἀκαταλλήλως πρὸς τὸν ἀρχιερατι-
κὸν χαρακτήρα μου) τὰς κιγκλίδας τοῦ δυτικοῦ μέ-
ρους τοῦ Καθολικοῦ, ὁπότεν δύναται τις νὰ ρίπτῃ
βλέμμα ἐντὸς τοῦ κυκλοτεροῦς χώρου, ἐν ᾧ ὑπάρχει
τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον τοῦ Ἁγίου Τάφου· ἐπὶ τῶν
κιγκλίδων ἀναβὰς εὗρον ἐκεῖ ἱσταμένους ἄνδρας τε
καὶ γυναῖκας, ἐκ τῆς αὐτῆς κινουμένους περιεργείας.
Ἡ πομπὴ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν ἐθνῶν εἶχεν ἤδη
ἀρχίσει, καὶ ἀνεμένομεν νὰ ἴδωμεν αὐτοὺς προσελ-
θόντας καὶ περιφερομένους περὶ τὸν Ἅγιον Τάφον.
Πρῶτοι ἐπαρρησιάσθησαν οἱ Ἀρμένιοι, Ἀρχιερεῖς τε
καὶ Ἱερεῖς, ἐλλείποντος προσωρινῶς ἐξ Ἱερουσαλὴμ
Πατριάρχου Ἀρμενίων· οἱ Ἀρμένιοι Κληρικοὶ ἦσαν
περιβεβλημένοι τὰ πολυτιμότερα ἄμφια, ἐξ ὧν ἀπο-
θησαυρίζει τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν σκευοφυλάκιον. Τοὺς
Ἀρμένιους ἠκολούθουν ἀμέσως οἱ Κόπται, ἰδίαν ὁ-
μάδα Κληρικοὶ τε καὶ Λαϊκοὶ ἀποτελοῦντες· ὅπι-
σθεν δὲ τῶν Κοπτῶν ἠκολούθουν οἱ Σύροι ἢ Συρίαι-
νοι, Ἰακωβίται τὴν αἵρεσιν, ἰδίαν καὶ αὐτοὶ ὁμάδα
ἀποτελοῦντες· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Κόπται τοὺς Ἀρ-
μενίους ἠκολούθουν, οἷον εἰ ἀπ' αὐτῶν ἐξαχρῶμε-
νοι, ὅθεν καὶ ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀναγνωρίζει
αὐτοὺς ὡς ἐξαχρῶμενους, ὡς γραιμάκια, ἥτοι ἐξαχ-
τήματα, καθὰ ἀποκαλεῖ αὐτοὺς.

Δύναμαι τῇ ἀληθείᾳ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι τὴν αὐ-
τὴν συγκίνησιν ἐπροξένησέ μοι καὶ ἡ Λιτανεία τῶν
ἐθνῶν τούτων, οἷαν καὶ ἡ πρὸ ὀλίγου ἡμετέρας Λιτα-
νεία. Καὶ αὐτοὺς εἶδον περιοδεύοντας περὶ τὸν Τά-
φον τοῦ Σωτῆρος, ἀτενίζοντας μετὰ πίστεως καὶ εὐ-
λαθείας εἰς αὐτόν, καὶ φάλλοντας, κατὰ τὴν γλῶσ-
σαν καὶ τὰς παραδόσεις αὐτῶν, ἰδιάζοντας ὕμνους
δοξολογίας πρὸς τὴν Τριςυπόστατον Θεότητα. Ἐλη-
σμόνησα καθ' ὅλοκληρίαν πρὸς στιγμὴν τὰς δογμα-
τικὰς διαφορὰς καὶ τὰς θεολογικὰς πλάνας, εἰς αἵ
αἰ περιστάσεις ὠδήγησαν τοὺς λαοὺς τούτους, καὶ

συγκινήθεις ὑπερβαλλόντως ἐκ τῆς πίστεως αὐτῶν
πρὸς τὸν ἕνα Θεὸν καὶ κοινὸν ἡμῶν Σωτῆρα, ἀνεγνώ-
ριζον αὐτοὺς ὡς ἀδελφούς, «Ὅντας καὶ αὐτοὺς, κατὰ
τὸν Ἀπόστολον, ἐκ τοῦ Θεοῦ, καθὼς ὁμολογοῦντας Ἰη-
σοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα» (Ἰωάν. δ', 2).
Οἰκνῆποτε, τῇ ἀληθείᾳ, προσπάθειαν καὶ ἂν κατα-
βάλω, εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταδώσω διὰ τῆς γραφί-
δος εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Σιών» ἐπακριβῶς
τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰ αἰσθήματα, ἅτινα μοὶ ἐπρο-
ξένησεν ἡ ἡμέρα αὕτη τῆς Βασιλικῆς Κυριακῆς ἐν
τῇ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐν ταῖς
Χριστιανικαῖς τελεταῖς καὶ ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων
εἰς Χριστὸν πιστευόντων ἐθνῶν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν
καθ' ἡμᾶς Λιτανείαν δὲν ἡδυνήθην, ὡς ἐκ τῆς θέ-
σεως, ἣν εἶχον, νὰ ἀτενίσω καὶ λάβω τὴν δλην
ἀποψιν τῆς συνοδείας Κληρικῶν τε καὶ Λαϊκῶν· ἐκ
τῶν κιγκλίδων ὅμως ἡδυνήθην νὰ ἀτενίσω εἰς τὴν
Λιτανείαν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ συμπληρώσω τὰ
ἐλλείποντα.

Ἰδιαιτέρην ἐντύπωσιν μοὶ ἐπροξένησεν ἡ διαφορὰ
τῶν γλωσσῶν καὶ τὰ εἶδη τῆς Ἐκκλησιαστικῆς
Μουσικῆς τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν ἐθνῶν· ἐν συν-
όλῳ μὲν κρόταλα, ἄλλα εἶδη μουσικῶν ὀργάνων, καὶ
κραυγαὶ στεντορείου λατρείας ἀπετέλουν σύγχυσιν, ἣν
δυσκόλως δύναται τις νὰ ἀπεικονίσῃ· ἀλλ' ἄψασι
αἱ κινήσεις, καὶ τὰ κρόταλα, καὶ αἱ κραυγαὶ ἐγίνοντο
περὶ τὸν Τάφον Ἐκείνου, ὅστις εἶπεν· «Θαρσεῖτε, ἐγὼ
νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰωάν. ιε', 33), ὅστις εἶπεν·
«Ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς
συντελείας τοῦ αἵωνος» (Ματθ. κη', 20), ὅστις εἶ-
πεν, ὅτι ἰδίαν ἀποστολὴν εἶχεν ἐξ οὐρανοῦ νὰ τάζῃ
τὸν κόσμον ὑπὸ μίαν σημαίαν, εἰς μίαν ἀδελφικὴν οἰ-
κογένειαν, ἅνευ διακρίσεως κλίματος ἢ φυλῆς, ἅνευ
διακρίσεως καταγωγῆς ἐθνικῆς, εἴτε ὀνόματος γέ-
νους, ἢ τίτλου οἰκογενείας, πάντας ἡνωμένους ἀ-
διακρίτως εἰς μίαν ἀδελφότητα, ἀπαρτίζοντας μίαν
ποιμνὴν ὑπὸ ἑνα ποιμένα· «Καὶ ἅλλα πρόβατα ἔχω,
ἀ οὐκ ὄστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, καὶ ἐκεῖνά με δεῖ
ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι· καὶ γενήσε-
ται μία ποιμὴν, εἰς αὐτήν» (Ἰωάν. ι', 16). Ἀπαντα,
τέλος, ἐκεῖνα ἐκ διαφορῶν ἐθνῶν καὶ διὰ διαφορῶν
γλωσσῶν ἐλάμβανον χώραν περὶ τὸν Τάφον Ἐκείνου,
τοῦ ὁποίου αἱ ἀκτίνες ἐπιρριφθεῖσαι ἀνὰ τὸν κόσμον
διεφώτισαν καὶ διαφωτίζουν ἐσκοτισμένας διανοίας,
ἦσαν καὶ αἶρουσι πᾶσαν ἀπάτην, ἔρριψαν καὶ ῥί-
πτουσι πᾶσαν ὀφρὺν τῶν τυράννων, καὶ ἔταξαν καὶ
τάσσουσιν ὑπὸ τὸ ἅγιον αὐτοῦ καὶ παντοδύναμον
σκῆπτρον τὰ σκῆπτρα καὶ τὰς δυνάμεις τῶν θεῶν
καὶ τῶν ἡμιθέων.

Τοσαῦτα καὶ σήμερον γράφω πρὸς ὑμᾶς, ἐπιφυλατ-
τόμενος σήμερον τὴν ἐσπέραν, ἡ αὔριον νὰ ἐπανέλθω
εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ, καθὰ ὑπε-
σχέθην.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΩΝ

Τὰς πρώτας Διακονίσσας ἀπαντῶμεν ἐπ' αὐτῶν
τῶν ἡμερῶν τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας,
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὕτω οἱ ἐρὸς Εὐαγ-
γελιστῆς Λουκᾶς ῥητῶς ἀναφέρει γυναῖκας διακονούσας
τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. «Καὶ Ἰωάννα,
γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα, καὶ
ἑτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν
ὑπαρχόντων αὐταῖς» (Λουκ. ἡ', 3). Ὡσαύτως ὁ
Μάρκος ἀναφέρει γυναῖκας διακονούσας τῷ Ἰησοῦ,
ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, τινὰς δὲ καὶ ὀνομαστὶ μνη-
μονεύει, ὡς ἀκολουθήσασας τῷ Ἰησοῦ, ἀγομένῃ σαυ-
ροθήναι, καὶ θεωμένας τὰ πάθη αὐτοῦ· «Ἦσαν δὲ
καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ
Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου
τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσὴ μητὴρ, καὶ Σαλώμη, αἱ καὶ
ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διη-
κόνουν αὐτῷ, καὶ ἅλλαι πολλαί, αἱ συναναβᾶσαι
αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα» (Μάρκ. ιε', 40—41. παράβ.
1). Ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸ μῖσος τῶν Ἰουδαίων ἀνε-
βίβασεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὸν Ἰησοῦν, καὶ οὐδεὶς οὔτε
τῶν φανερῶν, οὔτε τῶν κεκρυμμένων μαθητῶν αὐτοῦ

ἐτόλμα νὰ φανῇ, μόνκι αἱ διακονοῦσαι αὐτῷ γυναῖ-
κες, ἀψηφούσαι πάντα κίνδυνον, παρίσταντο περὶ
τῷ Σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν
Ἰωάννην· «Εἰστέθεισαν δὲ παρὰ τῷ Σταυρῷ τοῦ
Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐ-
τοῦ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδα-
ληνὴ» (Ἰωάν. ιθ', 25). Καὶ ἐπὶ τῆς Ἀποκαθηλώ-
σεως, ὅτε ὁ Ἰωσήφ κατεβίβασεν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ
τὸ γυνὸν καὶ νεκρὸν σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐτύλιξεν
αὐτὸ σινδόνι, «κατακολουθήσασαι καὶ γυναῖκες, αἵ-
τινες ἦσαν συνελθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας,
ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ»
(Λουκ. κγ', 55. παράβ. Μάρκ. ιε', 47)· καὶ ἀφοῦ
ὁ Ἰωσήφ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνη-
μείου ἀπῆλθεν, αὐτὰς δὲ ἀφήνει ἡ πρὸς τὸν Ἰη-
σοῦν ἄπειρος ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη αὐτῶν ἵνα
ἀναχωρήσωσιν· «Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ
καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τά-
φου» (Ματθ. κζ', 61). Ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν τῆς
Ἀναστάσεως λίαν πρῶτ' ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον,
«καὶ τινες σὺν αὐταῖς» φέρουσαι ἡ γόβας ἀρώματα,
ἵνα ἀλείψωσι τὸν Ἰησοῦν· «Καὶ διαγενομένου τοῦ
σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ
Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλ-
θοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν» (Μάρκ. ις', 1—3. Ματθ.
κε', 1. Λουκ. κδ', 1. Ἰωάν. κ', 1). Τὴν ἄπειρον
δὲ πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσιν τῶν γυναικῶν τούτων ἀμει-
βόμενος καὶ ὁ Σωτὴρ τοῦ ἀνθρώπου γένους, πρῶ-
ταῖς αὐταῖς ἐμφανίζεται μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, καὶ
αὐταὶ ἀποστέλλονται ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ἵνα φέρωσιν εἰς
τοὺς Ἀποστόλους τὴν χαρμύσινον ἀγγελίαν τῆς ἐκ
νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ διδασκάλου αὐτῶν (Ματθ.
κη', 7. Μάρκ. ις', 7). «Ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ
Μαρία, καὶ Ἰωάννα, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ
λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἀποστό-
λους ταῦτα» (Λουκ. κδ', 10).

Ὅτε δὲ μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύ-
ματος διεσπάρησαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὸν κόσμον
ἄπαντα, ὅπως κηρύξωσι τὸ Εὐαγγέλιον, βλέπομεν
καὶ αὐτοὺς διακονομένους ὑπὸ ἀδελφῶν γυναικῶν,
κατ' ἀπομίμησιν τοῦ διδασκάλου αὐτῶν. Οὕτω, ὁ
Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἀλλοχρῶς διαβεβαίων, ὅτι οἱ
Ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κληρῆς,
ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγουσι (Α'. Κορινθ. θ', 5), ἐν
τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ
ἀδελφὴ Φοίβη ὑπῆρξε προστάτις πολλῶν, καὶ αὐτοῦ
τοῦ ἰδίου· «Συνίστημι ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡ-
μῶν, ὅσας διάκονον τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Κερ-
χεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν Κυρίῳ ὡς ὅτι τῶν
ἀγίων, καὶ παραστήτε αὐτῇ, ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῆσι
πράγματι· καὶ γὰρ αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγενήθη,
καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ» (Ῥωμ. ις', 1—2) πέμπει δὲ ἀ-
σπασμούς εἰς Μαρτῖν, «ἥτις πολλὰ, λέγει, ἐκοπία-
σεν εἰς ἡμᾶς» (αὐτ. 6)· ἐπίσης· «Ἀσπάσασθε, γρά-
φει, Πρίσκιλλαν κτλ.» καὶ κατωτέρω· «Ἀσπάσα-
σθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν Κυ-
ρίῳ· Ἀσπάσασθε Περσιόδα τὴν ἀγαπήτην, ἥτις πολλὰ
ἐκοπίασεν ἐν Κυρίῳ» (αὐτ. 12).

Ἡ ἀνωτέρω μνημονευομένη ἀδελφὴ Φοίβη ἀνδρι-
κὴν ἀνέδειξεν εὐψυχίαν, ἀνταλθεύσασα αὐτῇ νὰ φέρῃ
ἐκ Κορίνθου εἰς Ῥώμην τὴν πρὸς τοὺς αὐτόθι πι-
στοὺς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου. Ἐν γένει
δὲ αἱ Διακονίσσαι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἦσαν οἱ
παρηγόριοι ἄγγελοι τῆς Ἐκκλησίας, ἄγγελοι τοῦ ἐλέ-
ους, τῆς συμπαθείας καὶ τῆς χάριτος, αἵτινες ἐν ὀνό-
ματι τοῦ Κυρίου ἀποστελλόμεναι ἐκόμιζον εἰς τὸν
πεινῶντα ἄρτον, εἰς τὸν γυνὸν ἐνδυμα, εἰς τὸν
ἀσθενῆ περιθαλψίν, εἰς τὸν τεθλιμμένον παρηγορίαν,
εἰς τὰ ὀρφανὰ καὶ τὰς χήρας βοήθειαν· εἰς δὲ τοὺς
ἀπίστους ἐζήτουν ἐκ πικρῆς τρόπου νὰ ἐμψυχήσωσι
τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰ-
ρήνης, ἐνισχύουσαι τοὺς ὀλιγοπίστους, καὶ διδάσκου-
σαι τὰς ὑψηλὰς τοῦ Κυρίου ἐντολὰς τοῖς διώκταις
καὶ ἐχθροῖς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ
καθήκοντα τῶν Διακονισσῶν ἀδελφῶν ἦσαν ποικίλα.

Σπουδαιότερα δὲ αὐτῶν ἦσαν τὰ ἐξῆς·
Α') καὶ κύριον, ἡ διάδοσις καὶ ἐξάπλωσις τῆς Χριστι-
ανικῆς πίστεως, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ κατήχησις καὶ

διδασκαλία τοῦ γυναικείου φύλου οὐχὶ δημοσίᾳ καὶ ἐπ' Ἐκκλησίας, διότι τοῦτο δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον, ἀλλ' ἰδίᾳ, κατ' οἶκον· ὅθεν καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ διακελεύονται· «*Προχέρισαι καὶ Διάκονον πιστὴν καὶ ἀγίαν εἰς τὰς τῶν γυναικῶν ὑπηρεσίας.*» *Ἔστι γὰρ ὁπόταν ἐν τισὶν οἰκίαις ἄνδρα διάκονον γυναιξὶν οὐ δύνασαι πέμψαι διὰ τὰς τῶν φανύλων διατάξεις» (Ἀποστ. Διατ. III. 15). Οὕτω αἱ Διακόνισσαι ἔπραττον μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως παρὰ τὰς γυναῖξιν, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, καὶ βραδύτερον οἱ Πρεσβύτεροι ἢ καὶ Διάκονοι, δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν. Ῥητῶς δὲ ἀναφέρει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Στρωμ. γ'), ὅτι οἱ Ἀπόστολοι εἶχον μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὸ κήρυγμα γυναῖκας ἀδελφὰς καὶ συνδιακόνους, δι' ὧν εἰσῆγατο ἡ διδασκαλία τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως εἰς τοὺς θαλάμους τῶν γυναικῶν (παράβαλ. Πηδάλ. ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ιθ'. Κανόνος τῆς Α'. Οἴκουμ. Συνόδου σελ. 84). Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τῶν ἀπίστων ἠρώτων αὐτὰς περὶ τῶν δογμάτων τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὤφειλον αὐταὶ νὰ ἀποστείλωσι τοὺς τοιοῦτους πρὸς τοὺς προϊσταμένους τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ διὰ τῆς ἀτελοῦς ἀπαντήσεως καὶ διδασκαλίας αὐτῶν δώσιν ἀφορμὰς εἰς χλεύην καὶ διασυρμὸν τῶν τῆς θρησκείας ἐκ μέρους τῶν ἀπίστων (Ἀποστ. Διατ. III. 5. 2. «*μηδὲν προπετὸς λέγουσαι*»).

Β') Καθῆκον τῶν Διακονισσῶν ἦτο, νὰ παρίσταται ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ θεοῦ Βαπτίσματος, ὅτε ἐβάπτίζοντο αἱ νεοφώτιστοι γυναῖκες, νὰ προετοιμάζωσι τὰ τῆς ἱερᾶς τελετῆς, νὰ βοηθήσωσι τὴν βαπτιζομένην εἰς τὴν κατάβασιν καὶ ἀναόδον ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Κολυμβήθρας, τὸ δὲ κυριώτερον, νὰ χρίσωσι τὴν βαπτιζομένην καθ' ὅλον τὸ σῶμα διὰ τοῦ ἁγίου ἐλαίου, τοῦ Διακόνου περιοριζομένου μόνον εἰς τὴν τοῦ μετώπου αὐτῆς χρίσιν. «*Καὶ πρῶτον μὲν, διακελεύονται αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ (III, 15 καὶ 28), ἐν τῷ φωτίζεσθαι γυναῖκας ὁ Διάκονος χρίσει μόνον τὸ μέτωπον αὐτῶν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Διάκονος ἀλείψει αὐτάς· οὐ γὰρ ἀνάγκη τὰς γυναῖκας ὑπ' ἀνδρῶν κατοπιεῦσθαι*». Ἀδελφαί τινες ἐξ εὐσεβείας καὶ αἰδημοσύνης καὶ ἐβάπτίζον μόναι τὰς νεοφωτίστους, ἀλλὰ τοῦτο ἀκολούθως ἀπηγορεύθη αὐταῖς ὑπὸ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν (III, 9.).

Γ') Καθῆκον αὐτῶν ἦτο ἡ ἀνακούφισις πάντων τῶν πασχόντων, καὶ ἰδίᾳ ἡ ἐν Χριστῷ רושהלת τῶν ἀσθενῶν. Ὅπουδῆποτε ἤθελον μάθει, ὅτι ὑπὸ ταπεινὴν καὶ πενιχρὰν στέγην ἠκούετο στεναγμὸς πάσχοντος, ὤφειλον ἀμέσως νὰ γνωρίσωσι τοῦτο τῷ Ἐπισκόπῳ (Ἀποστ. Διατ. III, 20.)· καὶ τῇ συγκαταθέσει τούτου ἀνελάμβανον τὴν περίθαλψιν καὶ περιποίησιν τοῦ ἀσθενοῦς, ὥστε αὐτῷ τῷ Ἰησοῦ διηκονοῦσαι, τῷ εἰπόντι· «*ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε*» (Ματθ. κς', 40). Ἐχούσαι δὲ ὑπ' ὤψιν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, «*Τί γὰρ ὠρεθήσεται ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ*» (Μαρκ. η', 36), δὲν περιορίζοντο εἰς τὸ νὰ νοσηλεύωσι τὸ σῶμα τοῦ πάσχοντος, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἐφρόντιζον διὰ τὴν ψυχικὴν θεραπείαν αὐτοῦ. Καὶ ἐν μὲν ὁ πάσχων ἦν χριστιανός, παρεμβούλουντο αὐτὸν διὰ τῆς πίστεως, ἐν δὲ ἦν ἐθνικός, διότι οὐδεὶς ἀπεκλείετο ἀπὸ τῆς εὐσπλαγχνίας τῆς Ἐκκλησίας, προσεπάθουν ὅπως διὰ τοῦ καλοῦ τρόπου καὶ τοῦ ἁγίου αὐτῶν βίου ἐλκύσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ.

Δ') Καθῆκον αὐτῶν ἦτο ἡ ἐπίσκεψις καὶ παρηγορία τῶν ἁγίων Μαρτύρων ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἐνθα ὡς κακοῦργοι ὑπὸ τῶν εἰδωλοκρατῶν ἐρρίπτοντο. Ὅπου οἱ Ἐπίσκοποι, Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι δὲν ἠδύναντο νὰ κατέλθωσιν, αἱ Διάκονοι ἀδελφαὶ ἀφηγοῦσαι τὰ ζοφερά σκότη καὶ πέντα κίνδυνον, πληθεῖς χαρᾶς εἰς τοὺς ἁγίους Μάρτυρας πᾶσαν δυνάμειν βοηθούσιν καὶ περίθαλψιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐνίσχουν αὐτοὺς, ἀναμνησκόμεναι αὐτοὺς τὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάθη τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἀναμένουσιν αὐτοὺς αἰώνιον μακαριότητα, δι' ἧς ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑπέμενον βασάνους καὶ ἀλγυδόνες. Τὴν περὶ τῶν ἐν

τοῖς δεσμοτηρίοις χριστιανῶν μέριμναν τῶν γυναικῶν τούτων ἀναφέρουσι καὶ ἐθνικοὶ συγγραφεῖς, οἷον ὁ Λουκιανός, ὁ Λιβάνιος κ. ἄ. Ὁ Λουκιανὸς ἐνομάζει αὐτὰς γραῖδια ἀπὸ πρῶτας περιμένοντα ἔξωθεν τῶν φυλακῶν (Λουκ. π. τ. Περεγρ. τελ. § 12). Αὐταὶ προσέτι, αἱ ἀδελφαὶ Διάκονοι, ὡς ἀγναὶ περιστεραὶ τῆς Χάριτος, ἔφερον τοῖς ἐν δεσμοτηρίῳ καὶ τὴν ἱερὰν Μετάληψιν, ὅτε οὐδεμία πλέον ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ ἐξέλθωσι τῶν φυλακῶν· καὶ διὰ τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐδίδοτο αὐτοῖς ὡς τὸ τελευταῖον δῶρον τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, καὶ ὡς τὸ μόνον ἐφόδιον τῆς εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταβάσεως, τὸ τίμιον σῶμα καὶ χίμα τοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους σφαγιασθέντος ἁμυνῶ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐταὶ, τέλος, ἀνελάμβανον νὰ παρηγορῶσι τὰς χήρας τῶν ἁγίων Μαρτύρων, νὰ θρῆψωσι τὰ ὀρφανὰ αὐτῶν, νὰ υποδεχθῶσι καὶ φιλοξενήσωσι παρεπιδημοῦντας Χριστιανούς, καὶ νὰ παράσχωσιν οἶαν ἠδύναντο βοήθειαν εἰς τὰ πάσχοντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Ε'). Καθῆκον αὐτῶν ἦτο, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θανατικῆς ποινῆς τῶν ἁγίων Μαρτύρων, νὰ περισυλλέξωσι τὰ ἐκ τῶν θηρίων, ἢ ἐκ τῶν τροχῶν, ἢ καὶ ἀλλῶν βασιανιστηρίων ἐναπομείναντα λείψανα, ἢ ὅσα τῶν ἁγίων Μαρτύρων, τὰ ὁποῖα μετὰ πάσης εὐσεβείας καὶ ἀδελφικῆς συμπαθείας κατέθετον εἰς τὴν κοινὴν πάντων μητέρα, τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθησαν. Πρὸς ἀσφαλεστέραν δὲ ἐκτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου καθήκοντος, συνηθροίζοντο πολλοὶ ὁμοῦ ἀδελφαί, καὶ ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς κρυπτόμεναι, ἀνεζήτουν τὰ ἱερὰ τῶν ἁγίων Μαρτύρων λείψανα. Οὕτω τῇ 30 Σεπτεμβρίου ἡ Ἐκκλησία ποιεῖται μνηεὶν τῶν 32 παρθένων, αἵτινες συνελήφθησαν περισυνάγουσαι τὰ ἱερὰ λείψανα τῶν παρθενομαρτύρων Ῥιψίμιας καὶ Γαϊκῆς. Τῇ 22 δὲ Μαρτίου μνηεὶν ποιεῖται πέντε τοιούτων ἁγίων γυναικῶν, αἵτινες ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ διωγμοῦ, ἐν ἐξῆγειρεν ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς τῷ 99 μ. Χ., συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, μετὰ καὶ τῆς Δροσίδος, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, πιστευσάσης εἰς Χριστὸν διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ κατηχήσεως τῶν ἀνωτέρω ἀδελφῶν. Εἰς τοιοῦτον μέγα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἔργον ἦν ἀφιερωμένη πρὸς τῆς Δροσίδος ἡ Φλαβία Δομιτίλλα, θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ (81—96 μ. Χ.), ἥτις εἶχε κατασκευάσει ἐν Ρώμῃ καὶ ἴδιον κοιμητήριον (α), ὅπου κατέθετε τὰ ἱερὰ λείψανα τῶν ἁγίων Μαρτύρων· ἐκῇ δὲ ζῶσα, διαταγῇ τοῦ ἰδίου αὐτῆς πατρὸς, διότι ἐπέμεινεν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν.

ς'). Καθῆκον τῶν ἀδελφῶν Διακονισσῶν ἦτο, ἐν καιρῷ τῆς θείας Λειτουργίας νὰ προσέχωσι τὴν εὐχισμῶν καὶ τάξιν τοῦ γυναικείου φύλου. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ διὰ τε τοὺς ἄνδρας καὶ διὰ τὰς γυναῖκας αἱ θέσεις ἦσαν ὀρισμέναι, χωρὶς ἀλλήλων· εἰς ἕκαστον ἄνδρα ὠρίζετο θέσις ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ὁ δὲ παρὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ καθήμενος ἐπεπλήσσετο· οἱ νεώτεροι, ἐὰν ὑπῆρχε τόπος, ἐκάθηντο, εἰ δὲ μὴ, ἴσταντο ὀρθοί (Ἀποστ. Διατ. II, 57. 58.). Ὡσαύτως αἱ γυναῖκες ἐκάθηντο ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν· πρῶται ἐκάθηντο αὐταὶ αἱ ἀδελφαὶ Διακόνισσαι, παρθένοι, χήραι καὶ πρεσβύτερες ἐνομαζόμεναι (Ἀποστ. Διατ. II, 58. «*Αἱ παρθένοι δὲ καὶ αἱ χήραι, καὶ αἱ πρεσβύτερες πρῶται πασῶν ἐστηκέτωσαν, ἢ καθεζέσθωσαν*»). Μετ' αὐτάς ἐκάθηντο αἱ ὑπανδροί, ὁπίσω δὲ τούτων ἴσταντο αἱ νεώτεραι (Ἀποστ. Διατ. II, 57.). τὰ παιδία, τὰ μὲν μικρὰ ὤφειλον νὰ ἔχωσι πλησίον αὐτῶν αἱ μητέρες (Ἀπ. Διατ. II, 57), τὰ δὲ μαγαλῆτερα ἴσταντο πλησίον τοῦ ἁγίου Βήματος, ἐπιτηρούμενα ὑπὸ ἰδιαίτερου Διακόνου (Ἀπ. Διατ. VIII, 11). Ὡς πρὸς τὴν ἐπίβλεψιν τῆς εὐκοσμίας τῶν γυναικῶν, ὀρισμέναι Διακόνισσαι ἴσταντο παρὰ τῇ θύρᾳ τοῦ διὰ τὰς γυναῖκας ὀρισμένου μέρους, καὶ προσεῖχον μὴ ἐν καιρῷ τῆς θείας Λειτουργίας εἰσέλθῃ γυνὴ ἄπιστος. Εἰσερχομένης δὲ πρεσβυτέρας γυναικὸς, εἴτε πλουσίας, εἴτε ἀσῆμου καὶ πτωχῆς, ὤφειλεν ἡ ἀδελ-

(α) Katacomba S. Domitilla. Νῦν τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται «Tor Marancia» (Ott. σ. 79).

φῇ Διακόνισσα νὰ ἐγείρῃ νέαν, ἔστω καὶ πλουσίαν, καὶ νὰ δώσῃ θέσιν εἰς τὴν εἰσερχομένην. Ἐὰν δὲ παρήκουεν ἡ νεώτέρα, ἤγειρεν αὐτὴν διὰ τῆς βίας, καὶ ἴστα ὁπίσω πάντων πρὸς τιμωρίαν καὶ παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων (Ἀπ. Διατ. II, 58). Ἐπίσης προσεῖχον αἱ Διακόνισσαι, ἵνα μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέρχωνται αἱ γυναῖκες εἰς τὴν μετάληψιν τῶν τιμίων δώρων μετελάμβανον δὲ πρῶτοι οἱ ἄνδρες Κληρικοί, μετ' αὐτοὺς αἱ Διακόνισσαι, κατόπιν τὰ παιδία, καὶ τελευταῖον πᾶς ὁ λαὸς (Ἀπ. Διατ. VIII, 13).

Ερχομένης δὲ γυναικὸς τινος ἀπὸ ἄλλης πόλεως, αἱ Διακόνισσαι ὤφειλον νὰ ἐξετάσωσιν αὐτήν, ἐν τῷ ὄντι ἦτο Χριστιανή, ἐν ἦτο ὑπανδρος ἢ χήρα, εὐσεβὴς καὶ ἐναρέτου βίου, ἢ ὄχι· καὶ κατὰ ταῦτα ὠρίζον αὐτῇ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν θέσιν, εἰς ἣν ἐμελλε νὰ ἴσταται ἢ νὰ κάθεται (Ἀπ. Διατ. II, 58). Ἀλλὰ καὶ τὰς ἐχούσας ἀνάγκην, ἵνα ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκόπου ὤφειλε νὰ συνοδεύῃ ἀδελφὴ Διάκονος· καὶ πᾶσα ὑπόθεσις ἐνώπιον αὐτῆς ἀνεφίετο. «*Ἄρεν τῆς διακόνου μηδεμίαν προσέτα γυνὴ τῷ Διακόνῳ, ἢ τῷ Πρεσβυτέρῳ*». (Ἀπ. Διατ. II, 26).

Ζ'). Αἱ Διακόνισσαι εἶχον τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν σεμνῶν ἡθῶν ἐπὶ πασῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν νεοφωτίστων καὶ τῶν νεωτέρων γυναικῶν (Ἐπιφ. Αἰρ. 79, 3).

Η'). Ὅτε, καταδιωκομένης τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐξ ἄλλης αἰτίας ἐπῆρχοντο ἀνάγκαι καὶ δυστυχίαι εἰς τοὺς πιστοὺς, αἱ Διακόνισσαι ἐπέμποντο πρὸς συλλογὴν ἐλεημοσυνῶν (Ἀποστ. Διατ. III, 3). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο (διακορία, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Β' Κορ. θ', 1. 12. 13) ἐξελέγοντο ἰδίως αἱ πισταί, τίμιαι καὶ ἐνάρετοι μετὰ τῶν Διακονισσῶν· ὁ δὲ οἶκος, παρ' οὗ ἤθελε ζητήσῃ τὴν ἐλεημοσύνην ἡ Διάκονος, ἔδει νὰ ἦναι γνωστός τῷ Διακόνῳ, ὅτι ἦν εὐσεβὴς καὶ πιστός· ἄλλως, ἡ ἀδελφὴ, ὡς προπετῆς καὶ δεχομένη δῶρα παρ' ἀναξίων χειρῶν, ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς διὰ νηστείας καὶ δι' ἀφορισμοῦ (Ἀποστ. Διατ. III, 7. 8).

Ἐκ τῶν ἐλεημοσυνῶν τούτων ἐβοηθούντο οἱ ἐν ἀνάγκαις, οἱ ἐν φυλακαῖς, οἱ ἀσθενοῦντες, αἱ ἐν τοῖς καταλόγοις τῆς Ἐκκλησίας ἐγγεγραμμέναι χήραι, τὰ ὀρφανὰ τῶν ἁγίων Μαρτύρων καὶ ἄλλων πιστῶν, τὰ ὁποῖα καὶ ῥήπια τῆς Ἐκκλησίας ἐκαλοῦντο, ὡς τρεφόμενα καὶ συντηρούμενα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ ὧν καὶ προσευχὴ ἐγένετο, ὅπως ὁ Κύριος ἐνισχύῃ αὐτοὺς μέχρις οὗ ἡλικιωθῶσι, καὶ φυλάττῃ ὑπὸ τὸν φόβον αὐτοῦ (Ἀποστ. Διατ. VIII, 10). Ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν βοηθούτων καὶ ἐλεούντων ὤφειλον νὰ προσεύχωνται αἱ Διάκονοι (Ἀποστ. Διατ. III, 5. 14).

Θ'). Τέλος, καθῆκον τῶν Διακονισσῶν ἦτο καὶ ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Γάμου νὰ παρίσταται παρὰ τῇ νύμφῃ, καὶ ὡς σεπτὰι μητέρες νὰ διδάσκωσι τὰς νεαρὰς γυναῖκας τὰ ὑψηλὰ καθήκοντα τῆς Χριστιανῆς μητρὸς, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἡ εὐδαιμονία τοῦ οἴκου, τῆς κοινωνίας, τοῦ ἔθνους, καὶ δὴ καὶ τῆς Ἐκκλησίας (Τερτυλ. Μονογρ. κεφ. 11).

Ταῦτα ἦσαν ἐν συνόψει τὰ κυριώτερα καθήκοντα τῶν ἀδελφῶν Διακονισσῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, ἐκτὸς τῶν ἐνομαζομένων ἀδελφῶν (Α'. Κορινθ. θ', 5), διάκονοι (Ῥωμ. ις', 1), διακόνισσαι (Ἀποστ. Διατ. VIII, 13), διεκρίνοντο καὶ διὰ τῶν ἐνομαζομένων παρθένοι (Πράξ. κα', 9), χήραι (Α'. Τιμ. ε', 3—9), πρεσβύτερες (Τίτ. 6', 3. — Ἀποστ. Διατ. II, 57), Κατοικαὶ (Συναξ. Μαρτίου 22) καὶ προκαθήμεναι (ἰδίως αἱ προϊστάμεναι αὐτῶν. ἐν Λαοδ. Συν. Κανὼν ια').

Ἵνα δὲ ἀνατεθῶσιν εἰς τὰς Διακόνους τοιαῦτα καθήκοντα, καθήκοντα ὑψηλὰ, καθήκοντα σπουδαῖα, ἐννοεῖται ὅτι ἀπηγοῦντο καὶ προσόντα, ἵνα ἐγγραφῇ γυνὴ τις ἐν ταῖς Διακονίσσαις· διότι ἄνευ ἰδιαζόντων ἐξαίρετικῶν προσόντων θὰ διεκινδύνευον ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Διακονισσῶν τὰ τιμαλφέστατα συμφέροντα τῆς ἄρτι ἱδρυομένης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Μεταξὺ λοιπὸν τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων προσόντων, τὰ ὁποῖα ἔδει νὰ ἔχωσιν αἱ

ἐπιθυμοῦσαι νὰ ἐγγραφῶσιν ἐν ταῖς Διακονίαις, τὰ κυριώτερα καὶ ἀναγκαιότατα ἦσαν τὰ ἑξῆς·

Α'). Ἐδεῖ νὰ ἔχωσι ἡλικίαν προβεβηκυῖαν· ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ῥητῶς ἀποφαίνεται περὶ τοῦτου ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον Α' αὐτοῦ ἐπιστολῇ (ε', 9-11), λέγων· «*Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάττω ἐτῶν ἐξήκοντα . . . νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦν*» (πρὸς. Διὰτ. III, 1). Καὶ τοῦτο, ὅπως ἡ Ἐκκλησία ἡ πεπεισμένη, ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη δὲν θέλει ἐπαυλῆσαι πλέον εἰς τὸν κόσμον (Ἀποστ. Διὰτ. VIII, 25). Βραδύτερον ὅμως ἕνεκα τῶν ποικίλων κοπιητικῶν ἔργων, τὰ ὅποια ὤφειλε νὰ ἐκτελέσῃ ἡ Διακονίσα, προσδιωρίσθη τὸ 50 ἔτος τῆς ἡλικίας (Νεαρ. ἀρ. 6, κεφ. 5'), καὶ κατόπιν τὸ 40 (Νεαρ. ἀρ. 123 κεφ. κγ'). Τὴν ἡλικίαν τοῦ 40 ἔτους ἐπεκύρωσαν καὶ δύο Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ἡ ἐν Χαλκηδόνι διὰ τοῦ ιε'. Κανόνος αὐτῆς, καὶ ἡ ἐν Τρούλλῳ διὰ τοῦ ιδ'. Κανόνος. Μόνον δὲ ἕνεκα ἐκτάκτου ἀρετῆς παρεβιάζετο ἐνίοτε τὸ ὅριον τοῦτο τῆς ἡλικίας· οὕτω ὁ Πατριάρχης Νεκταρίου τὴν εὐσεβεστάτην χήραν Ὁλυμπιάδα (φίλην τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου, ἧς τὴν μνήμην ἐπιτελεῖ ἡ Ἐκκλησία τῇ 25 Ἰουλίου,) ἐνεργάως διάκονον καὶ πρὸ τοῦ 40 ἔτους (Σωζ. Ἐκκλ. Ιστ. VIII, 9)· ὁ δὲ Τερτυλλιανὸς (220—240) ἐπιπλήττει αὐστηρῶς, καὶ κατηγορεῖ Ἐπισκόπον τινα, ὅτι προεχειρίσατο Διάκονον νέαν μὴ συμπληρώσαν τὸ 20 τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἔτος. Ἀλλὰ τοῦτο ἦν κατὰ χῆρας· συνήθως, ὡς δόκιμοι μόνον ἐγίνοντο δεκταί, μέχρι τῆς συμπληρώσεως, κατ' ἀρχὰς μὲν τῶν 60 ἐτῶν, βραδύτερον δὲ τῶν 40.—Κατὰ δὲ τὸν Μέγαν Βασίλειον (ἡ' Κανὼν) ἐγίνοντο δεκταί ὡς δόκιμοι καὶ νεάνιδες 16—17 ἐτῶν, καὶ κατὰ τὸν μ'. Κανόνα τῆς Γ'. Οἰκουμ. Συνόδου καὶ 10 ἐτῶν, ἵνα ἐκ παίδων ἐν τῇ ἀπαλῇ αὐτῶν καρδίᾳ ἐγχαράσσωνται τὰ τῆς φιλανθρωπίας αἰσθήματα.

Β'). Ἡ χήρα, ἡ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐγγραφῇ Διακονίᾳ, δεῖ νὰ εἶναι χήρα ἐνός ἀνδρός· «*μεμονωμένη ἐνός ἀνδρός γυνή*» (Α'. Τιμόθ. ε', 9), ἥτοι νὰ εἶναι χήρα μονόγαμος (Ἀποστ. Διὰτ. VI, 17. III, 3. Νεαρ. ἀρ. 153, γ'. Ἐπιφάν. Ἐκθ. Πίστ. κα'. Πατρολ. τόμ. 42. σ. 824). Ἡ Ἐκκλησία ἔδωκεν εἰς τὴν γυναῖκα ἕνα ἄνδρα· μετὰ δὲ τὸν θάνατον, ἕνεκα τῶν τότε ἀναγκῶν ἐπεθύμει, ὅπως ἡ καρδία τῆς γυναικὸς ἀνήκῃ πλέον εἰς τὸν Κύριον· διότι ἕγγαμος γυνή, νόμιμη ἐπιγείου θνητοῦ, δὲν ἠδύνατο συγχρόνως νὰ εἶναι καὶ Διακονίσα, νόμιμη τοῦ οὐρανοῦ Νυμφίου· καὶ τοῦτο, διότι κατὰ τὸν Ἀπόστολον (Α'. Κορινθ. ζ', 34) «*ἡ ἀγαμία μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἡ ἀγάπη καὶ σώματι καὶ πνεύματι, ἡ δὲ γαμήσια μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί*». Ὡς δὲ, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, προετιμῶντο οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ ἔχοντες τέκνα, οὕτω καὶ αἱ χῆραι, αἱ ἔχουσαι τέκνα, προετιμῶντο τῶν ἄλλων γυναικῶν, ὡς ἀναθήματα τέκνα ἐν Κυρίῳ, καθὰ γράφει καὶ ὁ Ἀπόστολος, «*εἰ ἐτεκνοτρόφησεν*» (Α'. Τιμόθ. ε', 10). Ἀλλὰ καὶ νόμος τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοσοῦτον ἀναγκαιὸν ἐθεώρει τὸ προσὸν τοῦτο τῆς τεκνοποιίας, ὥστε διέταξε μηδεμίαν γυνή νὰ χειροτονηται Διακονίσα, ἂν δὲν εἴχῃ τέκνα (Θεοδ. νόμ. 27).

Γ'). Ἡ μέλλουσα νὰ γείνη ἀδελφὴ Διάκονος, δεῖ νὰ εἶναι «*ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη . . . εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἀγίων (πιστῶν) πόδας ἐνίστην, εἰ θλιβομένοις ἐπήκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν*» (Α'. Τιμόθ. ε', 10. πρὸς. Διὰτ. III, 3). Αἱ Ἀποστολικά μάλιστα Διατάγματα ἐν ἐκτάσει καὶ λεπτομερείᾳ ὀρίζουσι τὰ προσόντα τῶν Διακονισσῶν· «*ὑπαρχέτω δὲ πάσα χήρα (διάκονος) πραεὶα, ἡσυχία, ἐπιεικὴς, ἀκακος, ἀδύνητος, μὴ πολυλάλος, μὴ κραυγαστος, μὴ πρόβληστος, μὴ κατὰ λόγον, μὴ λεβήθης, μὴ δισκόλογος, μὴ φιλοπράγμων, βλέπουσά τι σκολεῖν, ἢ καὶ ἀκούοντα γινώσκον, ἔστω ὡς μὴ βλέπουσα, καὶ ὡς μὴ ἀκούουσα ὑπαρχέτω*» (Ἀποστ. Διὰτ. III, 5)· καὶ κατωτέρω· «*Ὁ τε ὁρθολογὸς αὐτῆς ἀγνός (ἕστω), καὶ ἡ ἀκοή καθαρὰ, καὶ αἱ χεῖρες ἀμόλυντοι, καὶ οἱ πόδες ἴσοι, καὶ τὸ στόμα ὅστε πρὸς λαίμαργίαν, ὅστε πρὸς φλυαρίαν ἔτοιμον, ἀλλὰ λαλοῦν μὲν τὰ δέοντα, μετὰ λαμβάνον δὲ ὧν προσήκει διὰ μόνην τὴν*

σύστασιν. Οὕτω σεμνὴ καὶ ἀτάραχος ὑπάρχουσα εὐάρεστος ἔσται Θεῷ, καὶ ἅμα τῷ αἰτήσασθαι αὐτὴν τι προφθάσει αὐτὴν ἡ δόσις Τοιαύτη δὲ οὖσα ὑπαρχέτω ἀφιλάργυρος, ἄνυγος, μὴ αἰσχροκερδὴς, μὴ ἀπληστος, μὴ λίγρος, ἀλλ' ἐγκρατὴς, πραεὶα, ἀτάραχος, εὐλαβὴς, αἰδήμων» (III, 7). Οὐ μόνον δὲ οἱ Ἐκκλησιαστικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι (τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ) αὐστηρῶς ἀπῆλθον παρὰ τῶν Διακονισσῶν ἀδελφῶν βίον ἁμειπτον· ὅθεν καὶ ἀπηγόρευον αὐταῖς πᾶσαν συναναστροφὴν καὶ ὁμιλίαν μετὰ προσώπων, περιῶν ἠδύνατο νὰ γεννηθῶσιν ἀπειρεῖς ὑπόνοιαι (Νεαρ. ἀρ. 6, κεφ. 5' καὶ 123 κεφ. λ').

Δ'). Ὡφείλον αἱ μέλλουσαι Διάκονοι νὰ εἶναι ἐγνωσμένης ἐχεμυθίας, ἵνα τηρῶσι μυστικούς τοὺς εἰς αὐτὰς ἐμπιστευομένους λόγους τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν, κατ' ἐξοχὴν δὲ, τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ ἀμαθῶς εἰπωσὶ τι περὶ αὐτῶν εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ διώκτας τῆς πίστεως, καὶ οὕτω προκαλέσωσι σκώμματα καὶ διωγμοὺς ἐκ μέρους τῶν ἀπίστων. «*Χρὴ γὰρ ἐν τοῖς μυστικοῖς μὴ προδίδιν εἰρᾷ (τὴν Διάκονον), ἀλλ' ἀσφαλῆ*» (Ἀποστ. Διὰτ. III, 5).

Ἐτερά προσόντα τῶν ἀδελφῶν Διακονισσῶν ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Τίτον ἐπιστολῇ αὐτοῦ, λέγων· «*Προσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστάματι (εἶναι) ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἶνφ πολλῷ δαδουλωμένους, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας κτλ.*» (Τίτ. β', 3—5).

Ἐνεκα δὲ τούτων τῶν προσόντων αὐτῶν ὠνομάζοντο αἱ Διακονίσαι ἀγναί (Ἀποστ. Διὰτ. VI, 7), ἀγναι, πισταί (Ἀπ. Διὰτ. III, 35), σεμναί, Θεῷ εὐάρεστοι, εὐλαβεῖς, αἰδήμονες (Ἀπ. Διὰτ. III, 7), καὶ Θεοῦ, οἶκος Χριστοῦ, Πνεύματος Ἁγίου καταγώγιμοι (Ἀπ. Δ. IV, 14), Θεοῦ θυσιαστήριοι (Ἀπ. Δ. III, 6), κτλ. οἱ δὲ αὐτοκράτορες δι' ὧν τιμητικῶν ἐπιθέτων ἐκάλουν τοὺς Ἐπισκόπους, διὰ τῶν αὐτῶν ἐκάλουν καὶ τὰς Διακονίσας, ἥτοι Εὐλαβεστάτας, Θεοφιλεστάτας κτλ. (Νεαρ. ἀρ. 6 κεφ. 5').

Τὰ περὶ προχειρίσεως τῶν Διακονισσῶν καὶ τοῦ κατόπιν βίου αὐτῶν ἐν τῇ ἐπομένῳ φύλλῳ.

Ἐκ τῶν τοῦ Γ. Λαμπάκη κατ' ἐπιτομήν.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου, ὁ καὶ συντάκτης τῆς «Σιών», προσκληθεὶς εἰς τὰς ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι ἑορτάς, ἐδιέμειν ἐν Ἀθήναις ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας, καὶ τὴν παρελθούσαν πέμπτην ἀνεχώρησεν εἰς τὴν θεόσωστον ἐπαρχίαν αὐτοῦ.

— Ἀξιότιμος ἀνταποκριτὴς ἐρωτᾷ· «Εἰ ἐπιτρέπεται Ἱερεῖ, ἢ Ἀρχιερεῖ νὰ κάμῃ χρῆσιν ταμβάκου, ἐνὶ λειτουργίᾳ». Ἐπὶ πάσης, οἰκισθῆποτε, πράξεως, ἵνα ἐκφέρῃ τις κρίσιν λογικὴν καὶ δικαίαν, πρέπει νὰ ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὰς δύο ἐπόψεις, οὐχὶ δὲ νὰ θεωρῇ καὶ νὰ κρίνῃ μονομερῶς. Ὅτι ἡ ἀναφερομένη πράξις τοῦ λειτουργούντος Ἱερέως ἢ Ἀρχιερέως εἶναι σκανδαλώδης, παρὰ τῷ εὐσεβεῖ μάλιστα λαῷ, οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ εἰς τὸν ἐλάχιστον, καὶ ἀμαθέστατον Ἱερέα ἢ Ἀρχιερέα δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τοσαύτην ἀβελτηρίαν καὶ ἀδικησίαν, ὥστε νὰ μὴ καταλάβῃ, ὅτι ἡ πράξις τοῦ αὐτοῦ σκανδαλίζει τοὺς ἀπλοικοὺς Χριστιανούς· τὸ δὲ σκάνδαλον, καὶ τὸ σμικρότατον, ὅτι κατεκρίθη αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ Θεοανθρώπου ἱδρυτοῦ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τῶν θεοκηρύκων Ἀποστόλων, πολλὰχρὺ τοῦ Εὐαγγελίων, καὶ τοῦτο ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀγνοῇ καὶ ὁ ἀπλοῦστατος Ἱερεὺς ἢ Ἀρχιερεὺς, καὶ περὶ τοῦτου οὐδεὶς διαταγμὸς δύναται νὰ ὑπάρξῃ· οὐδὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομνήσῃ ἡ «Σιών» τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου τὰ περὶ τοῦ σκανδάλου θέσφατα, τοῦ μὲν Σωτῆρος ἡμῶν εἰπόντος αὐτολεξεῖ· «Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων»· καὶ, «οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται» (Ματθ. ιη', 7), τοῦ δὲ οὐρανοδόχου Παύλου καὶ

αὐτοῦ τοῦ κρέατος καὶ οἴνου τὴν ἀποχὴν συνισδόντος πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλου· «Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μὴδὲ πίνειν οἶνον, μὴδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται» (Ῥωμ. ιδ', 21)· καὶ, «εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω» (Α'. Κορινθ. η', 13). Ταῦτα πάντα ὑποθέτομεν γνωστὰ καὶ τῷ ἀπλοῦστάτῳ Ἱερεῖ ἢ Ἀρχιερεῖ.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ὁ Ἱερεὺς ἢ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος, ὅστις ἐν γνώσει δίδει ἀφορμὴν εἰς σκάνδαλον, θὰ ἔχῃ, ὑποθέτομεν, λόγους ἰσχυροὺς, εἴτε ὑγείας, εἴτε ἄλλης ἀνωτέρας τῆς θελήσεως αὐτοῦ αἰτίας, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὸ σκάνδαλον. Διότι, ἐπαναλαμβάνομεν, δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν Ἱερέα ἢ Ἀρχιερέα, ἐπὶ τοσοῦτον ἀμαθίᾳ, ὥστε νὰ ἀγνοῇ καὶ τὰ ἀπλοῦστατα ἐντάλματα τοῦ Εὐαγγελίου. Δὲν μένει λοιπὸν, εἰμὴ νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Ἱερεὺς ἢ Ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος, κατὰ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο, «δυσὸν κακοῦν προκειμένοιον τὸ μὴ χεῖρον βέλτιστον», ἀναγκάζεται ὡς ἐλαφρότερον νὰ θεωρῇ τὸ ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ ταμβάκου σκάνδαλον, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ. Ἀλλὰ καλὸν ἦτο νὰ προλάβῃ τὸ σκάνδαλον, ἐξηγούμενος τοὺς λόγους, ὑφ' ὧν ἀναγκάζεται εἰς τὴν σκανδαλώδη φαινομένην αὐτὴν πράξιν· ἐκτὸς ἐὰν πράττῃ τοῦτο ἀπὸ ἑλλείψεως εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὰ θεῖα, ὅποτε, ἀναμφιβόλως, εἶναι ἀξιοκατάκριτος, καὶ ἀνάξιος οὐχὶ Ἱερεὺς ἢ Ἀρχιερεὺς, ἀλλ' οὔτε Χριστιανὸς νὰ λέγῃται, ἀφοῦ οὕτω ἀσυστόλως περιφρονεῖ τοὺς τε τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τοὺς τῶν Ἀποστόλων λόγους, ἅνω τούτων πάντων τιθέμενος τὸ κέ φ ι αὐτοῦ, καὶ κατ' ἀσύγνωστον τρόπον, συντελὼν οὐχὶ πρὸς οἰκοδομήν, ἀλλὰ πρὸς λύμην καὶ διαφθοράν τῆς λογικῆς τοῦ Χριστοῦ ποιμένης διὰ τῆς σκανδαλώδους πράξεως αὐτοῦ, πράξεως ἀσημάντου μὲν αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, πολυσημάντου ὅμως διὰ τὰς εἰς τὸ πνεῦμα τῶν πιστῶν ὀλεθριωτάτας συνεπειὰς αὐτῆς.

— Ὑπὲρ τῶν ἐν Αἰγίῳ παθόντων ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ ἐγκαίρως ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας συγκροτήσας Ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Νομάρχου Κεφαλληνίας καὶ Δημάρχου Κρασέων περιήλθε τὴν πόλιν Ἀργστολίου, καὶ συλλέξας δραχμὰς 3240 ἔπεμψεν αὐτὰς εἰς τὴν κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν.

— Ὁ ἐν Ὁδησσῷ ἀξιότιμος κ. Γεώργιος Βουτσινας ἔπεμψε τῷ Σ. Ἀρχιεπισκόπῳ Κεφαλληνίας φράγμα χρυσῶν 4731, κληροδοτούμενα ὑπὸ τοῦ αἰμυνήστου πατρὸς τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ Νοσοκομείου. Ἡ δὲ εὐγενὴς κυρία Ἑλένη Μ. Νεγρεπόντε ἔπεμψεν εἰς τὸ αὐτὸ Νοσοκομεῖον τῆς Κεφαλληνίας ἱκανὰ φορέματα.

— Ἀγγέλλεται ἡ ὅσον οὕτω ἐκδοσις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας τῆς Μονῆς Δαφνίου, συγγραφείσης ὑπὸ Γ. Λαμπάκη, καὶ περιεχομένης τὴν φιλολογίαν, τοπογραφίαν καὶ ἱστορίαν τῆς Μονῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, πρὸς δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς ονομασίας Δαφνί, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ναοῦ, τῶν Φραγκικῶν προσθηκῶν καὶ τῶν περιωθέντων φηροθημάτων, μετὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ναοῦ κατόψεως, ἐπιγραφῶν τινων, καὶ πολλῶν σχημάτων καὶ εἰκόνων. Τιμᾶται ρρ. 5.

— Οἱ Ἱεροδιάκονοι Δ. Γεωργαντόπουλος καὶ Γ. Χ. Παπαδημητρίου κατετάχθησαν εἰς τὸ ἐν Πάτραις πεζικὸν τάγμα, ὡς κληρωτοὶ τῆς ἐνεστώσης ἀπογραφῆς. Πρὸς ἀποφυγὴν τοιούτων σκανδάλων καλὸν ἦτο οἱ Σ. Ἐπίσκοποι νὰ ἐξετάζωσι τὴν ἡλικίαν τῶν χειροτονουμένων, οἵτινες κατὰ τὸν νόμον δεόν νὰ ἄγωσι τὸ 25 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἵνα μὴ λάβῃ χώραν τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ ὑπάγωνται εἰς θητεῖαν οἱ παρὰ τοὺς νόμους χειροτονηθέντες, ὡς ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ.

Διὰ τοῦ ἀνὰ χεῖρας τούτου φύλλου, καὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 554 καὶ 565 ἐκτάκτως ἐκδοθέντων φύλλων, συμπληροῦνται τὰ κατὰ Ἰανουάριον καθυστερήσαντα τρία φύλλα.